

پیش‌بینی نشاط ذهنی دانشجویان بر اساس ذهن آگاهی

اسماء رضایی^۱

شماره ۴۳،

دوره سیزدهم،

سال چهارم،

بهار ۱۴۰۳،

صص ۱-۱۳

چکیده

هدف از انجام این پژوهش پیش‌بینی نشاط ذهنی دانشجویان بر اساس ذهن آگاهی بود. طرح پژوهشی حاضر توصیفی و از نوع همبستگی با تکنیک تحلیل مسیر (رگرسیون) و جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد تهران مرکز به تعداد ۵۵۰۰۰ نفر بودند که بر اساس تباچنیک و فیدل (۲۰۰۷) ۱۰۸ نفر به‌عنوان نمونه به‌صورت در دسترس انتخاب شدند. جهت گردآوری اطلاعات در این پژوهش از پرسشنامه‌های نشاط ذهنی (ریان و فردریک، ۱۹۹۷) و ذهن آگاهی (بائر و همکاران، ۲۰۰۶) استفاده شد. نتایج حاصل از برآورد مدل پژوهش نشان داد ذهن آگاهی به‌صورت کل (یعنی تأثیر مستقیم و غیرمستقیم) و در حالت استاندارد به میزان ۰,۵۹ واحد ($p < ۰,۰۱$) در تبیین واریانس متغیر ملاک یعنی نشاط ذهنی به‌صورت مثبت تأثیر دارد. همچنین ذهن آگاهی در حالت استاندارد به میزان ۰,۳ واحد در تبیین واریانس متغیر ملاک یعنی نشاط ذهنی به‌صورت مثبت و مستقیم تأثیر دارد ($p < ۰,۰۵$). بنابراین با افزایش ذهن آگاهی در دانشجویان می‌توان میزان نشاط ذهنی ایشان را افزایش داد و می‌توان از این متغیرها برای ارتقا رضایت از زندگی دانشجویان بهره برد.

واژگان کلیدی: نشاط ذهنی، ذهن آگاهی، دانشجویان

^۱ کارشناسی ارشد روانشناسی شخصیت، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران جنوب، تهران، ایران (نویسنده مسئول) Rezaei25175@gmail.com

مقدمه

بشر همواره به دنبال این بوده است که به بهترین حالت ممکن زندگی کند و از زندگی خود لذت ببرد. در کنار آن مشتاق است بداند که چطور قادر است کیفیت زندگی اش را ارتقاء بخشد. کشور ایران از لحاظ جمعیتی، یکی از جوان‌ترین کشورهای جهان محسوب می‌شود. به طوری که سن نزدیک به ۱۸ درصد افراد آن کمتر از ۳۸ سال و ۷۱ درصد زیر ۲۵ سال است (یونیسف^۱، ۲۰۱۶). در دوره جوانی نیاز به تعادل هیجانی و عاطفی، خودآگاهی، انتخاب هدف واقعی در زندگی، استقلال عاطفی از خانواده، حفظ تعادل روانی و عاطفی خویشتن در مقابل عوامل فشارزای محیطی، برقراری روابط سالم با دیگران، کسب مهارت‌های اجتماعی لازم در دوست‌یابی، شناخت زندگی سالم و مؤثر و چگونگی برخورداری از مهارت‌های موردنیاز برای زندگی مؤثر، ایجاد یا افزایش اعتمادبه‌نفس در برخورد با مشکلات و حل آن‌ها و همچنین کمک به آن‌ها در رشد و تکامل مهارت‌های مختلف زندگی و سازنده در افراد ضروری به نظر می‌رسد (سفید گران و همکاران، ۱۴۰۲). موضوع سلامت یکی از دغدغه‌های اصلی مسئولان و مردم در تمامی کشورهای جهان است. یکی از مهم‌ترین عناصر سلامت نیز عنصر روان‌شناختی آن است که عدم توجه به آن می‌تواند هزینه‌های مادی و غیرمادی زیادی را بر هر جامعه‌ای تحمیل کند (سازمان بهداشت جهانی، ۲۰۲۳). در حوزه سلامت روان افراد و گروه‌هایی هستند که بیشتر موردتوجه قرار دارند و دلیل آن شرایط خاصی است که این گروه‌ها دارند. با توجه به بافت جمعیتی ایران و نقش مهمی که نوجوانان برای آینده کشور و جهان دارا می‌باشند، توجه به بهداشت جسمانی و روان‌شناختی آنان، شکوفایی استعدادها، عزت‌نفس و سلامت روانی آن‌ها از اهمیت خاصی برخوردار است (اکبری دهکردی و همکاران، ۱۳۹۵).

یکی از متغیرهای مرتبط با دانشجویان مسئله نشاط ذهنی است. نشاط ذهنی به این معناست که فرد احساس رضایت و پرنرژی بودن (هم از لحاظ جسمی و هم از لحاظ روانی) می‌کند و می‌تواند توانایی‌های بالقوه خود را نشان دهد (کسیکی و پرکر^۲، ۲۰۲۲). نشاط ذهنی، موجودیتی پر از انرژی، شور و شوق، حس زنده‌بودن و خستگی‌ناپذیر دارد (رضایی و همکاران، ۲۰۲۲). این ویژگی حکایت از داشتن وضعیتی مثبت دارد و از احساساتی چون آزادی، استقلال و انگیزش درونی نشأت می‌گیرد. نشاط ذهنی فرد با انجام اعمال مرتبط با احساس استقلال و انگیزش درونی افزایش می‌یابد. اگر فرد احساس تحت کنترل دیگران بودن را تجربه نماید، نشاط ذهنی کاهش می‌یابد. نشاط ذهنی، گاهی اوقات در وضعیت خاص یا پس از اتمام فعالیت‌های خاص توسط فرد ایجاد می‌گردد و چیزی فراتر از برانگیختگی، فعال بودن و یا داشتن انرژی بدنی محض است. این نوعی تجربه روان‌شناختی است که در این تجربه افراد خود احساس سرزندگی می‌کنند (قنبری طلب و فولادچنگ، ۱۳۹۴). از این رو، هنگامی که نشاط ذهنی افراد در سطح پایینی قرار گیرد، کج‌خلقی و فرسودگی ایجاد می‌شود و در این حالت فرد از تمامی پتانسیل خود در انجام فعالیت‌هایش نمی‌تواند استفاده کند (کوتو، آنتونس، مونتریو، موتائو، مارینو و سید^۳، ۲۰۱۷). با این حال، در شرایطی که نشاط ذهنی در سطح بالاتری قرار گیرد، انرژی کافی برای انجام فعالیت‌ها در فرد ایجاد می‌شود، خلق‌وخوی فرد در موقعیت مناسبی قرار می‌گیرد، بنابراین تمام وظایف و فعالیت‌ها بسیار خوب انجام می‌شود؛ می‌توان گفت انرژی نقش حیاتی در نشاط ذهنی

¹ UNICEF

² Kasikci & Peker

³ Couto, Antunes, Monteiro, Moutão, Marinho & Cid

افراد دارد (هولدن، ویچ، البوکورکو، جارویس و ریس^۱، ۲۰۱۸). همان‌طور که نشاط ذهنی می‌تواند سبب تقویت بسیاری از ویژگی‌های روان‌شناختی افراد گردد به همان نسبت هم می‌تواند تحت تأثیر عوامل مختلفی قرار گیرد. در همین راستا کاگ^۲ (۲۰۱۵) در پژوهش خود یکی از عوامل مرتبط با نشاط ذهنی را بخشودگی مطرح کرد. بر اساس پژوهش‌ها انجام‌شده توسط وو و بوچانان^۳ (۲۰۱۹) یکی دیگر از فاکتورهای مرتبط با نشاط ذهنی دانشجویان ذهن آگاهی می‌باشد. رنج‌های انسانی اشکال متفاوتی به خود می‌گیرند و روان‌درمانی‌ها همیشه به دنبال راهکارهایی برای شکل‌های متفاوت این رنج‌ها و افزایش سلامت انسانی بوده‌اند (لی^۴، ۲۰۱۸). یکی از این راه‌ها که به دنبال یافتن آزادی نهایی و رهایی از این رنج‌های انسانی ظهور یافته است ذهن آگاهی است. ذهن آگاهی به علت سازوکارهای نهفته در آن مانند پذیرش، افزایش آگاهی، حساسیت‌زدایی، حضور در لحظه و مشاهده‌گری بدون داوری می‌تواند ضمن کاهش علائم و پیامدهای پس از بیماری اثربخشی درمان را افزایش داده و به پیشگیری از عود افراد اقدام‌کننده به خودکشی کمک کند (کوئین-نیلاس^۵، ۲۰۲۰). رویکرد کابات زین برای درمان این مراجعان شامل واریسی بدنی یا فن آگاهی از بدن، یک سری تغییرات عمدی را در برمی‌گیرد که در آغاز بر کل بدن و سپس بر هر بخشی از بدن در یک شیوه بدون داوری متمرکز می‌شود (ژو^۶ و همکاران، ۲۰۲۰). مطالعات نشان می‌دهد که ذهن آگاهی با انواع پیامدهای سلامتی نظیر کاهش اضطراب و افسردگی (هافمن و گومز^۷، ۲۰۱۷) و استرس (کارپنتر^۸ و همکاران، ۲۰۱۹) ارتباط دارد. تحقیقات دیگر نشان داده‌اند که ذهن آگاهی، خلق را بهبود می‌بخشد و آموزش کوتاه‌مدت آن، افسردگی را کاهش می‌دهد و باعث افزایش سلامت روان این مراجعان می‌شود (لیو و ژانگ^۹، ۲۰۲۲) و همچنین ذهن آگاهی به بهبود نشانه‌های استرس، اضطراب و افزایش اعتمادبه‌نفس و بهبود نشاط ذهنی منجر می‌شود (ماهر و کوردوا^{۱۰}، ۲۰۱۹).

با توجه به اینکه میزان نشاط ذهنی در میان دانشجویان از اهمیت بالایی برخوردار است، پژوهش در این زمینه اهمیت بالایی دارد که می‌تواند به کشف و شناسایی عوامل مرتبط با نشاط ذهنی دانشجویان کمک کند. ذهن آگاهی از جمله عواملی هستند که می‌تواند در این زمینه نقش داشته باشند. با پژوهش و پژوهش در این زمینه می‌توان میزان ذهن آگاهی دانشجویان را بالا برد تا در مواجهه با مشکلات دچار آسیب کمتری شوند و میزان نشاط ذهنی در آن‌ها افزایش پیدا کند و همچنین با انجام این پژوهش می‌توان میزان ذهن آگاهی را نیز در آن‌ها افزایش داد، تا از این طریق میزان هیجانات مثبت در دانشجویان افزایش پیدا کرده و میزان نشاط ذهنی نیز در آن‌ها ارتقا پیدا کند. ضرورت انجام این پژوهش به این دلیل بالا می‌باشد که تاب حال هیچ پژوهش مدونی در زمینه پیش‌بینی نشاط ذهنی بر اساس ذهن آگاهی در بین دانشجویان انجام نشده است، از این رو پژوهش و پژوهش در زمینه مدل یابی نشاط ذهنی بر اساس ذهن آگاهی در بین دانشجویان از ضرورت بالایی برخوردار است.

¹ Houlden, Weich, Albuquerque, Jarvis & Rees

² Cug

³ Wu & Buchanan

⁴ Lee

⁵ Quinn-Nilas

⁶ Zhou

⁷ Hofmann & Gómez

⁸ Carpenter

⁹ Liu & Zhang

¹⁰ Maher & Cordova

روش

طرح پژوهشی حاضر توصیفی و از نوع همبستگی با تکنیک تحلیل مسیر (رگرسیون) است. همچنین پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی بود زیرا از نتایج آن می‌توان به منظور بهبود وضعیت متغیرها استفاده کرد. جامعه آماری موردمطالعه در این پژوهش کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد تهران مرکز به تعداد ۵۵۰۰۰ نفر بود. حجم نمونه بر اساس تباچنیک و فیدل (۲۰۰۷) ۱۰۸ نفر مشخص شده است. با توجه به غیرحضورى شدن دانشگاه‌ها به دلیل شیوع ویروس کوید ۱۹، داده‌های موردنیاز این پژوهش با استفاده از پرسشنامه‌های آنلاین و استفاده از گروه‌ها و کانال‌های شبکه‌های مجازی تلگرام، واتساپ و اینستاگرام و به صورت در دسترس انجام شد. جهت گردآوری اطلاعات در پژوهش حاضر از پرسشنامه نشاط ذهنی ریان و فردریک^۱ (۱۹۹۷)، و پرسشنامه ذهن‌آگاهی بائر، اسمیت، هوپکینز، کریتمیر و تونی^۲ (۲۰۰۶) استفاده شد.

ابزارهای پژوهش:

مقیاس نشاط ذهنی: به منظور سنجش نشاط ذهنی از مقیاس نشاط ذهنی حالتی ریان و فردریک (۱۹۹۷) استفاده خواهد شد. این مقیاس دارای ۷ گویه است و به صورت مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای از بسیار مخالفم (۱) تا بسیار موافقم (۵) نمره‌گذاری می‌شود. کمترین نمره در این پرسشنامه ۷ و بیشترین نمره ۳۵ است. سؤال ۲ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شود. آزمودنی‌هایی که در این مقیاس نمرات بیشتری کسب کنند، به معنای آن است که نشاط ذهنی بیشتری دارند. نمونه در این پرسشنامه نمره‌ای بین ۷ تا ۳۵ با نقطه برش ۲۱ است. در پژوهش میلیاوسکایا و کوستنر^۳ (۲۰۱۱) پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۹۴ گزارش شده است و روایی سازه‌ای آن به وسیله تحلیل عاملی مورد تأیید قرار گرفته است. شیخ‌الاسلامی و دفترچی (۱۳۹۴) در پژوهشی بر روی دانش آموزان دبیرستانی، با استفاده از روش آلفای کرونباخ، پایایی این مقیاس را در ایران ۰/۸۹ گزارش کردند و از طریق محاسبه همبستگی هر گویه با نمره کل مقیاس نشاط ذهنی، روایی آن را بررسی و دامنه ضرایب را از ۰/۵۷ تا ۰/۸۶ به دست آوردند.

مقیاس ذهن‌آگاهی: پرسشنامه ذهن‌آگاهی بائر و همکاران (۲۰۰۶) یک ابزار خود سنجی ۳۹ آیتمی است. این پرسشنامه در یک طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای تکمیل می‌شود. بر این اساس گزینه کاملاً مخالفم (نمره ۱)، مخالفم (نمره ۲)، نه موافقم نه مخالفم (نمره ۳)، موافقم (نمره ۴) و کاملاً موافقم (نمره ۵) می‌گیرد. کمترین نمره در این پرسشنامه ۳۹ و بیشترین نمره ۱۹۵ است. سؤالات ۳، ۵، ۸، ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۲۲، ۲۳، ۲۵، ۲۸، ۳۰ و ۴۰ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. بر اساس نتایج، همسانی درونی عامل‌ها مناسب بود و ضریب آلفا در گستره‌ای بین ۰/۷۵ (در عامل غیر واکنشی بودن) تا ۰/۹۱ (در عامل توصیف) قرار داشت. همبستگی بین عامل‌ها متوسط و در همه موارد معنی‌دار بود و در طیفی بین ۰/۱۵ تا ۰/۳۴ قرار داشت (نئوسر^۴، ۲۰۱۰؛ نقل از احمدوند، حیدری نسب و شعیری، ۱۳۹۱). همچنین در مطالعه احمدوند و همکاران (۱۳۹۱) که بر روی اعتبار یابی و پایایی این پرسشنامه در ایران انجام گرفت، ضرایب همبستگی آزمون-باز آزمون پرسشنامه در نمونه ایرانی بین $I=0/57$ (مربوط به عامل غیر قضاوتی

¹ Ryan & Frederick

² Baer, Smith, Hopkins, Krietemeyer & Toney

³ Milyavskaya & Koestner

⁴ Neuser

بودن) و $I=0/84$ (عامل مشاهده) مشاهده گردید. همچنین ضرایب آلفا در حد قابل قبولی (بین $\alpha=0/55$ مربوط به عامل غیر واکنشی بودن و $\alpha=0/83$ مربوط به عامل توصیف) به دست آمد.

فرضیه‌های پژوهش با استفاده از روش آماری رگرسیون خطی در متن تحلیل مسیر، توسط نرم‌افزار AMOS ویرایش ۲۳ تحلیل شدند.

یافته‌ها

از مجموع ۱۰۸ نمونه موردبررسی جنسیت ۸۸/۹ درصد افراد دختر و ۹/۳ درصد پسر بودند. لازم به ذکر است ۱/۹ درصد افراد به این سؤال پاسخ ندادند. همچنین سن ۱۸/۵ درصد افراد بین ۲۰ تا ۳۰ سال، ۵۳/۷ درصد افراد بین ۳۰ تا ۴۰ سال، ۲۱/۳ درصد بین ۴۰ تا ۵۰ سال و ۴/۶ درصد ۵۰ سال به بالا بود. لازم به ذکر است ۴/۷ درصد افراد به این سؤال پاسخ ندادند. تحصیلات ۸/۳ درصد افراد کاردانی، ۲۷/۸ درصد کارشناسی، ۶۰/۲ درصد کارشناسی ارشد، ۰/۹ درصد دکتری بود. لازم به ذکر است ۲/۸ درصد افراد به این سؤال پاسخ ندادند.

جدول ۱: آمار توصیفی نمرات متغیرهای تحقیق

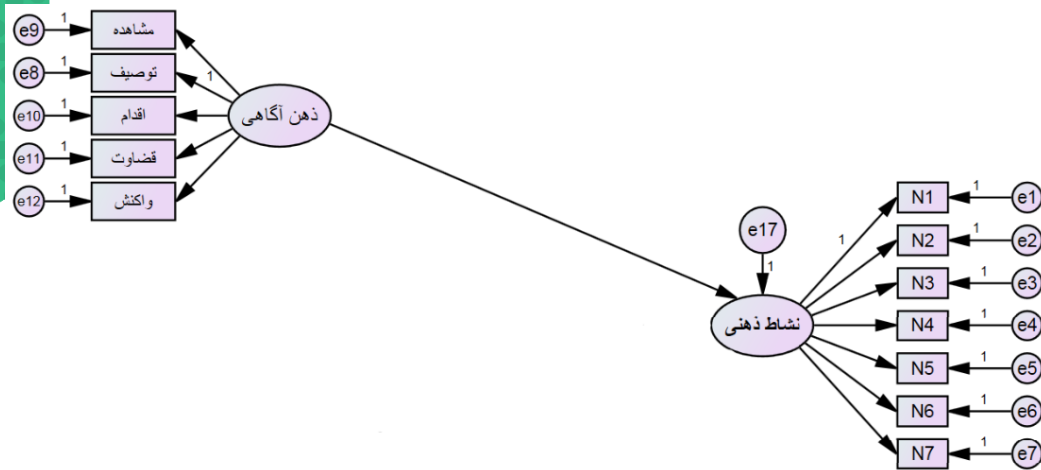
منبع متغیر	تعداد	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف استاندارد
نشاط ذهنی	۱۰۸	۷	۳۵	۲۳،۱۹	۶،۵۸
ذهن آگاهی	۱۰۸	۹۸	۱۷۰	۱۳۴،۰۸	۱۴،۹۱
مؤلفه‌های					
مشاهده	۱۰۸	۲۲	۴۰	۳۱،۱۲	۴،۱۴
ذهن					
توصیف	۱۰۸	۱۲	۴۰	۲۸،۹۴	۵،۷۶
آگاهی					
اقدام آگاهانه	۱۰۸	۱۴	۴۰	۲۷،۴۸	۵،۰۲
غیر قضاوتی بودن	۱۰۸	۱۵	۳۸	۲۲،۸۹	۵،۱۱
غیر واکنشی بودن	۱۰۸	۱۱	۳۰	۲۱،۶۶	۳،۵۵

میانگین و انحراف معیار برای نشاط ذهنی برابر با $(23/19 \pm 6/58)$ و میانگین و انحراف برای ذهن آگاهی $(14/91 \pm 134/08)$ محاسبه شده است. در بین ذهن آگاهی، مشاهده با میانگین و انحراف معیار برابر با $(31/12 \pm 4/14)$ دارای بیشترین میانگین و غیر واکنشی بودن با میانگین و انحراف معیار برابر با $(21/66 \pm 3/55)$ دارای کمترین میانگین است. به منظور انجام آزمون تحلیل مسیر، ابتدا اقدام به بررسی و تأیید پیش فرض‌های این آزمون شد. بر این اساس شناسایی نرمال بودن توزیع داده‌ها با استفاده از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف^۱، نرمال بودن چندمتغیری داده‌ها با استفاده از فاصله ماهالانوبیس^۲ و آماره مردیا^۳ (۱۹۷۱)، پیش فرض وجود رابطه خطی بین نمرات متغیرهای وابسته، وجود همبستگی بین متغیرهای وابسته و پیش فرض هم خطی چندگانه بین متغیرهای پیش‌بین انجام و تأیید شد.

¹ Kolmogorov-Smirnov test

² Mahalanobis distance

³ Mardia

نمودار ۱: مدل مفروض نشاط ذهنی بر اساس ذهن آگاهی

در این مدل ذهن آگاهی متغیرهای پیش‌بین و نشاط ذهنی متغیر ملاک است. برای بررسی نیکویی برازش مدل ارائه‌شده در جدول ۲ از برنامه برازاندن مدل استفاده شده است. علت استفاده از برنامه برازاندن مدل این است که این برنامه شاخص‌هایی را فراهم می‌کند که می‌توان با آن‌ها برازش کلی مدل با داده‌ها را اندازه گرفت. در واقع برازش کلی مدل مشخص می‌کند که مدل تا چه اندازه می‌تواند داده‌ها را به‌خوبی توضیح دهد. بر اساس پیشنهاد تامپسون^۱ شاخص‌های برازش شامل آزمون مجذور کای^۲ (CMIN)، شاخص برازش تطبیقی (CFI)^۳ و شاخص برازش نرم شده (NFI)^۴ مهم‌ترین این شاخص‌ها در بررسی برازش مدل هستند (گامست و گارینو^۵، ۲۰۰۶).

جدول ۲: شاخص‌های برازش مدل نشاط ذهنی بر اساس ذهن آگاهی

شاخص	مدل برآورد شده	مدل اشباع	مدل مستقل	مقدار قابل قبول	نتیجه
NPAR ^۶	۳۶	۱۳۶	۱۶	-	-
X ^۲	۲۰۸,۴۹	۰	۱۰۸۹,۶۳	-	-
df	۱۰۰	۰	۱۲۰	-	-
X ^۲ /df	۲,۰۸۵	-	۹,۰۸۰	کوچک‌تر از ۳	قابل قبول
NFI	۰,۸۰۹	۱	۰	بزرگ‌تر از ۰/۸	قابل قبول
CFI	۰,۸۸۸	۱	۰	بزرگ‌تر از ۰/۸	قابل قبول
RMSEA	۰,۱۰۱	۰	۰,۲۷۵	کوچک‌تر از ۰/۰۷	غیر قابل قبول

^۱ Thompson

^۲ The Chi Square Test (χ^2)

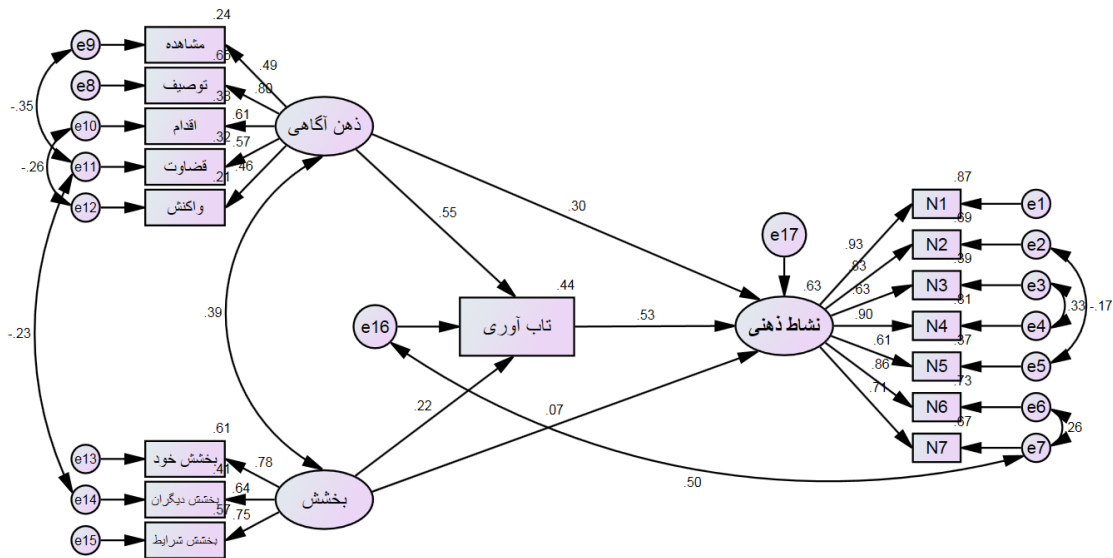
^۳ Comparative Fit Index (CFI)

^۴ Normed Fit Index (NFI)

^۵ Gamst & Guarino

^۶ NPAR: Number of Distinct Parameters: تعداد پارامترهای آزاد مدل

مجذور خوبی بر درجه آزادی در مدل برآورد شده ۲,۰۹ است که کمتر از ۳ بوده و قابل پذیرش است (کلاین، ۲۰۱۱). مقدار **RMSEA** در مدل مفروض برابر با ۰,۱۰۱ است که به معنای برازش غیرقابل قبول می باشد ($0,07 < 0,101$). اما آماره **NFI** و **CFI** نیز باید بالاتر از ۰,۸ باشند که در اینجا به ترتیب این اعداد ۰,۸۱ و ۰,۸۹ آمده است که این شاخص ها هم قابل قبول هستند. در نهایت این اعداد نشان می دهند که مدل در نظر گرفته شده با مدل نظری تطبیق مناسبی نداشته است. بر این اساس اصلاحاتی در مدل اعمال شد.

نمودار ۲: مدل اصلاح شده نشاط ذهنی بر اساس ذهن آگاهی

شاخص های برازش مدل اصلاح شده در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳: شاخص های برازش مدل اصلاح شده نشاط ذهنی بر اساس ذهن آگاهی

نتیجه	مدل برآورد شده	شاخص
-	۴۴	NPAR
-	۱۳۸,۷۶	X^2
-	۹۲	df
قابل قبول	۱,۵۰۸	X^2/df
قابل قبول	۰,۸۷۳	NFI
قابل قبول	۰,۹۵۲	CFI
قابل قبول	۰,۰۶۹	RMSEA

مجذور خوبی بر درجه آزادی در مدل اصلاح شده برابر با ۱,۵۰۸ است. مقدار **RMSEA** در مدل اصلاح شده برابر با ۰,۰۶۹ است که به معنای برازش قابل قبول می باشد. همچنین آماره **NFI** و **CFI** نیز باید بالاتر از ۰,۸ هستند. این

اعداد نشان می دهند که مدل اصلاح شده برازش مطلوبی دارد. در ادامه به تحلیل ضرایب مدل و نتیجه گیری از فرضیات پرداخته شده است.

جدول ۴: خلاصه ضرایب کل و غیرمستقیم مدل

مسیر غیرمستقیم	اثر کل	سطح	اثر	سطح	حدود استاندارد
	استاندا	معنی-	غیرمستقیم	معنی-	۹۵ درصد
	رد	داری	استاندارد	داری	حد بالا حد پایین
ذهن آگاهی بر نشاط ذهنی	۰,۰۵۹**	۰,۰۰۸	۰,۲۹۴*	۰,۰۲۵	۰,۲۰۲ ۰,۴۵۶

۴

** معنی داری در سطح ۹۹ درصد * معنی داری در سطح ۹۵ درصد

نتایج حاصل از برآورد مدل پژوهش نشان داد ذهن آگاهی به صورت کل (یعنی تأثیر مستقیم و غیرمستقیم) و در حالت استاندارد به میزان ۰,۰۵۹ واحد ($p < ۰,۰۱$) در تبیین واریانس متغیر ملاک یعنی نشاط ذهنی به صورت مثبت تأثیر دارد. در نتیجه فرض صفر رد و فرض خلاف تأیید می شود.

جدول ۵: خلاصه ضرایب مستقیم مدل اصلاح شده نشاط ذهنی بر اساس ذهن آگاهی

مسیر مستقیم	ضریب اثر	سطح	حدود استاندارد
	استاندارد	معنی داری	درصد
			حد پایین حد بالا
ذهن آگاهی بر نشاط ذهنی	۰,۳۰۰*	۰,۰۱۰	۰,۱۴۸ ۰,۵۳۹

* معنی داری در سطح ۹۵ درصد

نتایج حاصل از برآورد مدل پژوهش نشان داد ذهن آگاهی در حالت استاندارد به میزان ۰,۳ واحد در تبیین واریانس متغیر ملاک یعنی نشاط ذهنی به صورت مثبت و مستقیم تأثیر دارد ($p < ۰,۰۵$).

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر باهدف پیش بینی نشاط ذهنی دانشجویان بر اساس ذهن آگاهی انجام شد. نتایج حاصل از برآورد مدل پژوهش نشان داد نشاط ذهنی بر اساس ذهن آگاهی در بین دانشجویان به میزان ۰,۳ واحد قابل پیش بینی است. این یافته نیز با نتایج حاصل از پژوهش های علی نسب و همکاران (۱۳۹۶)، قاسمی خواه و همکاران (۱۳۹۴)، مارتین-کیولر و همکاران (۲۰۲۱) و وو و بوچانان (۲۰۱۹) همخوان است. در تبیین یافته حاضر می توان چنین گفت که، نشاط ذهنی داشتن انرژی ذهنی برای فکر کردن به صورت واضح است و این بدان معناست که فرد باید از نظر روحی و روانی بتواند با قدرت ذهنی کافی و تفکر قوی به مشکلات و چالش های زندگی خود رسیدگی کند، در واقع می توان گفت که این وضعیت هوشیاری و اثربخشی ذهن را نشان می دهد (گامبرت و همکاران، ۲۰۱۸). در این پژوهش نتایج حاکی از آن است که نشاط ذهنی بر اساس ذهن آگاهی قابل پیش بینی می باشد. طبق نظر ویلیامز و همکاران (۲۰۱۲)

ذهن آگاهی همچون میکروسکوپی عمل می‌کند که عمیق‌ترین الگوهای ذهنی فرد را به خودش نشان می‌دهد، از این رو هنگامی که ذهن در عمل مشاهده شود، افکار خودبه‌خود ناپدید خواهند شد، در واقع عمل ساده مشاهده سبب می‌شود که افکار در فضایی بزرگ‌تر قرار گیرند و در آنجا تسکین یابند، بنابراین ذهن متلاطم آرام خواهد شد، نه به این خاطر که افکار آرام شده‌اند، بلکه به این دلیل که به آن‌ها اجازه داده‌شده است برای لحظاتی همان‌گونه که هستند، باشند (نجاتی، ۱۳۹۰). از این رو آرامش فکری که در نتیجه ذهن آگاهی حاصل می‌شود می‌تواند به از بین رفتن دردها و ناراحتی‌های افراد کمک بسیار زیادی بکند و منجر به افزایش نشاط ذهنی آنان شود. همچنین ذهن آگاهی این بینش را در افراد ایجاد می‌کند تا نسبت به افکار، عواطف و رفتارهای اتوماتیک خود آگاهی پیدا کنند و سپس بتوانند پاسخ‌های هدفمند مفید را در ارتباط با آن‌ها انتخاب کنند، به‌جای آنکه به وقایع محیطی با روش‌های خود گرفته و خودکار پاسخ دهند، لذا این امر سبب می‌شود که افراد با آگاهی از فرآیندهای شناختی و هیجانی خود بتوانند پاسخ‌های جدید و متناسب را ایجاد و نشاط ذهنی بیشتری را تجربه کنند (ایزدی خواه، انصاری شهیدی، رضایی جمالویی و حقایق، ۱۳۹۸). از طرفی ذهن آگاهی موجب می‌شود که، فرد درست در لحظه‌ای که انتظار ندارد و تصور می‌کند دیگر نمی‌تواند کاری انجام دهد، گزینه‌های جدیدی پیش روی خود ببیند، بنابراین از طریق ذهن آگاهی افراد به سمت الگوهای رفتاری سوق پیدا می‌کنند که افکار و هیجانات منفی کمتری همراه دارند و کاهش افکار و عواطف منفی می‌تواند موجب بهبود شادکامی و نشاط ذهنی آن‌ها شود (امیری، ویسکرمی و سپهوندی، ۱۳۹۷).

بنابراین هنگامی که افراد بتوانند مهارت‌های ذهن آگاهی را فراگیرند و آن‌ها را در زندگی خود به‌کارگیرند، نسبت به لحظه‌به‌لحظه تجربیات خود آگاهی کامل خواهند داشت و در برخورد با چالش‌های زندگی می‌توانند همه جنبه‌های موضوع را در نظر گرفته و نسبت به آن‌ها واکنش نشان دهند، لذا این امر سبب خواهد شد که افراد بتوانند انعطاف‌پذیری روانی بیشتری در زندگی داشته باشند و با شرایط خود هرچند دشوار سازگاری پیدا کنند. افرادی که مشکلات آن‌ها را ناتوان نکرده و نتواند قدرت تفکر و عملکرد صحیح را از آنان بگیرد، مقاومت بیشتری در زندگی و در برابر مشکلات خواهند داشت و آرامش روانی بیشتری را تجربه خواهند کرد، که این امر نیز موجب افزایش شادی و نشاط ذهنی در این افراد می‌شود. ذهن آگاهی به افراد کمک می‌کند تا این واقعیت را درک کنند که هیجان‌های منفی حتی اگر رخ دهند، جز ثابت و دائمی شخصیت نیستند و به آن‌ها این امکان را می‌دهد که به‌جای آنکه به رویدادهای زندگی به‌صورت غیرارادی و خودکار پاسخ دهند، واکنش‌های خود را با تفکر و تأمل انتخاب کنند و پاسخ‌های انتخاب‌شده‌ای از خود نشان دهند (مایکی، ۲۰۱۸). بنابراین از این طریق افراد متوجه این واقعیت خواهند شد که غم و شادی کیفیت‌هایی نیستند که به عوامل بیرونی وابسته باشند و آن‌ها به‌خودی‌خود مشکل نیستند. زمانی که افراد بتوانند نسبت به جنبه‌های مختلف زندگی خود حضور ذهن داشته باشند، از برانگیخته شدن عواطف منفی و شروع تفکرات منفی درباره آن‌ها نیز مطلع خواهند شد و می‌توانند در زمان مناسب از وقوع آن‌ها جلوگیری کنند، از این رو نشخوار فکری خود را متوقف کرده و نشاط ذهنی بیشتری را تجربه می‌کنند. بنابراین به‌طور کلی می‌توان چنین گفت که، افزایش آگاهی نسبت به آنچه در زندگی در حال وقوع است، فرد را از غرق شدن در احساسات منفی بازمی‌دارد و نشاط ذهنی وی را افزایش خواهد داد.

نتایج این پژوهش محدود به دانشجویان دانشگاه آزاد تهران مرکز می‌باشد، لذا در تعمیم نتایج حاصل به سایر دانشجویان و باید احتیاط نمود. استفاده از پرسشنامه به‌صورت مجازی به دلیل همه‌گیری ویروس کووید ۱۹، که به

دلیل عدم حضور پژوهشگر در زمان پر کردن پرسشنامه‌ها که کنترل ویژگی‌های روانی نمونه حین پر کردن پرسشنامه‌ها را کاهش داده است. محدودیت در ابزار اندازه‌گیری متغیرها که فقط از پرسشنامه استفاده گردیده است و از مصاحبه، مشاهده و سایر روش‌های اندازه‌گیری استفاده نشده است. پیشنهاد می‌شود مراکز مشاوره دانشجویی برای دانشجویانی که از سطوح پایین نشاط ذهنی رنج می‌برند، روش‌های درمانی بهبود سطح ذهن آگاهی را مدنظر داشته باشد تا از این طریق بهبود سطح نشاط ذهنی دانشجویان به دست آید. همچنین با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر مبنی بر بر تأثیر ذهن آگاهی بر نشاط ذهنی دانشجویان، جهت ارتقای نشاط ذهنی در دانشجویان، با فراهم ساختن زمینه‌های آشنایی و شناخت هر چه بیشتر دانشجویان با مفاهیم ذهن آگاهی و تمام ابعاد مختلف آن، همچون پذیرش، ایجاد فرهنگ آزاداندیشی و جوی آکنده از بخشش و همکاری، اعتماد متقابل و کار تیمی در راستای همدلی با نقطه نظرات افراد دیگر از طریق ایجاد محیط حمایتی جهت پیشرفت دانشجویان به سوی شایستگی‌های اخلاقی مانند بخشودگی اقداماتی صورت گیرد.

منابع

- اکبری دهکردی، ع؛ سیفی گندمانی، م.ی و علیپور، ا. (۱۳۹۵). اثربخشی روان درمانگری اسلامی مبتنی بر کیفیت زندگی بر افسردگی و کیفیت زندگی دانشجویان (دختر و پسر) افسرده دانشگاه پیام نور استان چهارمحال و بختیاری. *طلوع بهداشت*، ۱۵(۱)، ۲۲۴-۲۳۹.
- امیری، ف.، ویسکرمی، ح.ع. و سپهوندی، ع.م. (۱۳۹۷). اثربخشی آموزش تنظیم شناختی هیجان بر خلاقیت هیجانی و نشاط ذهنی دانش‌آموزان تیزهوش دوره اول متوسطه. *روان شناسی تحلیلی شناختی*، ۶(۳۳)، ۴۷-۵۷.
- ایزدی خواه، ا.، انصاری شهیدی، م.، رضایی جمالویی، ح. و حقایق، ع. (۱۳۹۸). اثربخشی درمان ذهن آگاهی بر نشاط ذهنی و نظم جویی شناختی هیجان در بیماران مبتلا به سردردهای میگرنی. *مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد*، ۶۲(۵)، ۱۷۶۴-۱۷۷۴.
- سفید گران، آناهیتا؛ احمدیان، نورالدین؛ پادیاب، عبدالخالق؛ رضانی، عباس و شریفی زاوشتی، مریم. (۱۴۰۲). نقش نشخوار فکری و بخشش در پیش‌بینی سلامت روان دانشجویان پرستاری. *مجله سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت*، ۷(۲)، ۴۴۶-۴۴۰.
- علی نسب، س.، شاه قلیان، م. و فراهانی، م. ن. (۱۳۹۶). نقش واسطه‌ای ذهن آگاهی در رابطه میان برون‌گرایی / نوزرگرایی و بهزیستی ذهنی. *پژوهش در سلامت روان شناختی*، ۱۱(۱)، ۱-۱۲.
- قاسمی خواه، س.، بهروزی، ن. و شهنی ییلاق، م. (۱۳۹۴). رابطه علی ویژگی‌های شخصیتی با بهزیستی ذهنی با میانجی‌گری *قدردانی و ذهن آگاهی در دانشجویان دختر تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران اهواز*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.
- قنبری طلب، م. و فولادچنگ، م. (۱۳۹۴). رابطه بین تاب‌آوری و نشاط ذهنی دانشجویان. *فصلنامه اعتیاد پژوهی سوء مصرف مواد*، ۳۴(۹)، ۱۰-۲۲.

نجاتی، ا. (۱۳۹۰). بررسی و مقایسه ذهن آگاهی و خودکارآمدی و با گرایش به مصرف مواد مخدر در دانش آموزان تک والد و عادی شهرستان شهرکرد. فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی چهارمجال و بختیاری، جلد ۳۴ - ۲۳

شماره ۴۳،

دوره سیزدهم،

سال چهارم،

بهار ۱۴۰۳،

صص ۱-۱۳

- Carpenter, J. K., Sanford, J., & Hofmann, S. G. (2019). The effect of a brief mindfulness training on distress tolerance and stress reactivity. *Behavior therapy*, 50(3), 630-645.
- Couto, N., Antunes, R., Monteiro, D., Moutão, J., Marinho, D. A., & Cid, L. (2017). Impact of the basic psychological needs in subjective happiness, subjective vitality and physical activity in an elderly Portuguese population. *Motricidade*, 13(2), 58-70.
- Cuğ, F. (2015). *Forgiveness, self-compassion, subjective vitality, and orientation to as happiness predictors of subjective well-being*. In Partial Fulfillment of The Requirements for of Department The in Philosophy of Doctor of Degree The Sciences Educational.
- Gombert, L., Rivkin, W., & Schmidt, K. (2018). Protect Your Sleep When Work is calling: How Work-Related Smartphone Use during Non-Work Time and Sleep Quality Impact Next-Day Self-Control Processes at Work. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 3(15), 1-15.
- Hofmann, S. G., & Gómez, A. F. (2017). Mindfulness-based interventions for anxiety and depression. *Psychiatric clinics*, 40(4), 739-749.
- Houlden, V., Weich, S., Porto de Albuquerque, J., Jarvis, S., & Rees, K. (2018). The relationship between greenspace and the mental wellbeing of adults: A systematic review. *PloS one*, 13(9), e0203000.
- Kaşıkçı, F., & Peker, A. (2022). The mediator role of resilience in the relationship between sensation-seeking, happiness and subjective vitality. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 9(1), 115-129.
- Lee, K. C. G. (2018). Demystifying Buddhist mindfulness: Foundational Buddhist knowledge for mindfulness-based interventions. *Spirituality in Clinical Practice*, 5(3), 218.
- Liu, L., & Zhang, C. (2022). Cyberloafing at the workplace: effect of Zhong-Yong thinking on mental health and mindfulness as a moderating role. *Chinese Management Studies*, (ahead-of-print).
- Mackay, M. (2018). *Hand book of research method in abnormal and clinical psychology*. New York: Guilford Press; 342-376.
- Maher, E. L., & Cordova, J. V. (2019). Evaluating equanimity: Mindfulness, intimate safety, and relationship satisfaction among meditators. *Couple and Family Psychology: Research and Practice*, 8(2), 77.
- Martin-Cuellar, A., Lardier, D., & Atencio, D. (2021) Therapist mindfulness and subjective vitality: satisfaction compassion and wellbeing psychological of role the. *Journal of Mental Health*, 30 (1), 113-120
- Quinn-Nilas, C. (2020). Self-reported trait mindfulness and couples' relationship satisfaction: A meta-analysis. *Mindfulness*, 11(4), 835-848.
- Rezaei, A., Jafari, S., & Aghajani, T. (2022). Modeling Mental Vitality Based on Forgiveness and Mindfulness with the Mediating Role of Resilience. *Journal of Psychology New Ideas*, 13(17), 0-0.

Unicef, & Unicef. (2016). Strategy for water, sanitation and hygiene 2016-2030.

Williams, M., & Penman, D. (2012). *Mindfulness: A practical guide to finding peace in a frantic world*.

World Health Organization. (2023). *Trends in maternal mortality: 1990-2015: estimates from WHO, UNICEF, UNFPA, World Bank group and the United Nations population division*. World Health Organization.

Wu, I., & Buchanan, N. (2019). Pathways to Vitality: The Role of Mindfulness and Coping. *Mindfulness. International Journal of Psychology Research*, 10 (2), 23-35.

Zhou, L., Lin, Y., Li, W., Du, J., & Xu, W. (2020). Mindfulness, attachment, and relationship satisfaction among heterosexual college student couples: An actor-partner interdependence model analysis. *Current Psychology*, 1-10.

شماره ۴۳،

دوره سیزدهم،

سال چهارم،

بهار ۱۴۰۳،

صص ۱-۱۳

Prediction of Mental Vitality of Students Based on Mindfulness

Asma Rezaei¹

Abstract

The purpose of this research was to predict students' mental vitality based on mindfulness. The present research design is descriptive and correlational with path analysis technique (regression) and the statistical population studied in this research were all students of Tehran Azad University in the number of 55000 people, according to Tebachnik and Fidel (2007), 108 people as a sample in Available were selected. In order to collect information in this research, questionnaires of mental vitality (Ryan and Frederick, 1997) and mindfulness (Baer et al., 2006) were used. The results of the estimation of the research model showed that mindfulness as a whole (i.e. direct and indirect effect) and in the standard mode has a positive effect of 0.59 units ($p < 0.01$) in explaining the variance of the criterion variable i.e. mental vitality. Also, mindfulness in the standard mode has a positive and direct effect of 0.3 units in explaining the variance of the criterion variable, i.e., mental vitality ($p < 0.05$). Therefore, by increasing students' mindfulness, their mental vitality can be increased and these variables can be used to improve students' life satisfaction.

Keywords: Mental Vitality, Mindfulness, Students

¹ Master of Personality Psychology, Islamic Azad University, South Tehran Branch, Tehran, Iran (Corresponding Author)